

Στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης & Πρακτική Άσκηση I

(2025-6)

10/12/25

Σχολική Γνώση

Τυπικά περιβάλλοντα μάθησης Τα τυπικά περιβάλλοντα είναι δομημένα, έχουν επίσημο πρόγραμμα σπουδών, οδηγούν σε πιστοποίηση και παρέχονται από θεσμοθετημένους φορείς. Πιο σημαντικός: το σχολείο.

Έχουν (ενδεικτικά):

- Καθορισμένο ωρολόγιο πρόγραμμα.
- **Συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους και περιεχόμενο.**
- Πιστοποίηση (πτυχίο, απολυτήριο, δίπλωμα).
- Αξιολόγηση μαθητών (τεστ, εξετάσεις).
- Εκπαιδευμένοι/εξειδικευμένοι εκπαιδευτικοί.

Τα άτυπα περιβάλλοντα μάθησης είναι μη δομημένα, προκύπτουν φυσικά μέσα στην καθημερινότητα, χωρίς επίσημη αξιολόγηση ή πιστοποίηση.

- Δεν έχουν επίσημο πρόγραμμα ή οδηγό σπουδών
- Η μάθηση είναι αυθόρμητη και βιωματική
- Δεν υπάρχει επίσημη πιστοποίηση
- Συμβαίνει σε ποικίλα πλαίσια της ζωής (οικογένεια, φίλοι, διαδίκτυο)

Μη τυπική μάθηση είναι η οργανωμένη εκπαιδευτική δραστηριότητα που προσφέρεται εκτός του τυπικού σχολικού συστήματος (σεμινάριο μιας ΜΚΟ ενός ερευνητικού κέντρου), με σκοπό την ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων ή στάσεων, χωρίς απαραίτητα επίσημο τίτλο σπουδών.

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ:

Το ένα συμπληρώνει, ενισχύει ή επεκτείνει το άλλο. Η τυπική τροφοδοτεί την άτυπη. Η άτυπη ενισχύει την τυπική. Η μη τυπική είναι γέφυρα – σύνδεσμός της άτυπης και τυπικής.

Τι συμβαίνει ως προς τη γνώση – περιεχόμενο, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους; Πως μεταφέρω πληροφορίες – γνώσεις από τη μία στην άλλη; Πως διαχειρίζομαι τη γνώση και την πληροφορία στο σχολείο;

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ (1)

Οι Falk και Dierking (2000) (βλ. σχήμα προηγ. Διαφάνειας) παρουσιάζουν ένα μοντέλο ανάλυσης για την τυπική άτυπη και μη τυπική εκπαίδευση, όπου τονίζεται ιδιαίτερα η σημασία του κοινωνικοπολιτισμικού παράγοντα. Το μοντέλο αυτό αποτελεί αναδιατύπωση του Αλληλεπιδραστικού Μοντέλου Εμπειριών (Interactive Experience Model), (Falk & Dierking, 1992) **σύμφωνα με το οποίο**

A. Η μαθησιακή εμπειρία χαρακτηρίζεται από την αλληλεπίδραση τριών πλαισίων, του προσωπικού (personal), του φυσικού (physical) και του κοινωνικού (social).

B.

- Το προσωπικό πλαίσιο αναφέρεται στο άτομο - μαθητή και περιλαμβάνει τις εμπειρίες, τις γνώσεις και την προσωπικότητά του (που ήδη έχει)
- Το φυσικό πλαίσιο αφορά στα χαρακτηριστικά του τυπικού– μη τυπικού περιβάλλοντος π.χ. σχολείου, του πανεπιστημίου – αίθουσας που κάνεις τώρα μάθημα ή μουσειακού χώρου και των εκθεμάτων του ή ερευνητικού κέντρου
- Το κοινωνικό πλαίσιο (π.χ. άτυπο περιβάλλον μάθησης) αναφέρεται στο κοινωνικό περιβάλλον, τους ανθρώπους με τους οποίους μοιράζεσαι την επίσκεψη- το μάθημα που ακούς, τους φίλους, την οικογένεια, τους συμμαθητές, τους εργαζόμενους σε ένα μουσείο κλπ.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ (2)

Ας έχουμε επίσης υπόψη, την έννοια ολιστική μάθηση.

Η μάθηση σήμερα είναι ολιστική δηλ.:

A. Αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως σύνολο:

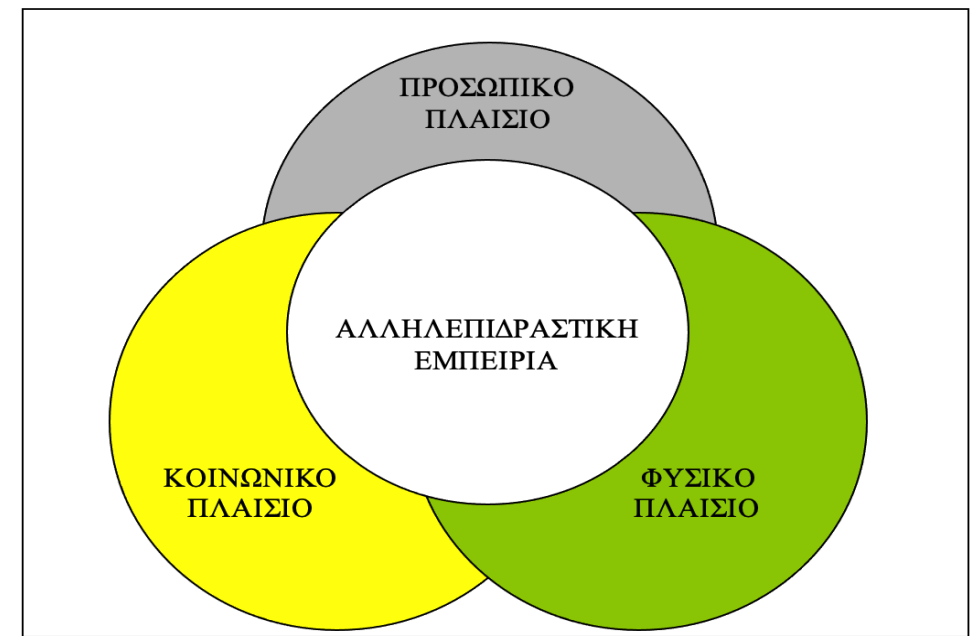
- Νου (γνώση, κατανόηση)
- Σώμα (σωματικές εμπειρίες, δραστηριότητες)
- Συναισθήματα (κίνητρα, ενδιαφέρον)
- Κοινωνικές αλληλεπιδράσεις
- Αξίες και στάσεις ζωής

B. Δεν περιορίζεται στο σχολείο ούτε συμβαίνει μόνο με έναν τρόπο. Αντίθετα, προέρχεται από πολλές πηγές και διαφορετικά περιβάλλοντα που αλληλοσυμπληρώνονται.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ σημερινού ερωτήματος:
Τυπική – μη τυπική – άτυπη μάθηση:

Η μία συμπληρώνει, ενισχύει ή επεκτείνει το άλλο. Η τυπική τροφοδοτεί την άτυπη. Η άτυπη ενισχύει την τυπική. Η μη τυπική είναι γέφυρα – σύνδεσμός της άτυπης και τυπικής.

Τι συμβαίνει ως προς τη γνώση – περιεχόμενο, τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους; Πως μεταφέρω πληροφορίες – γνώσεις από τη μία στην άλλη; Πως διαχειρίζομαι τη γνώση και την πληροφορία στο σχολείο;

$$E=mc^2$$

Η σχολική (τυπική) γνώση \neq επιστημονική γνώση

Χρειάζεται μετασχηματισμό. Γιατί; Ο βαθμός αφαίρεσης της επιστημονικής γνώσης δυσκολεύει τη διδασκαλία – μάθηση. Το ίδιο ισχύει για ό,τι βρίσκεται μακριά από την πραγματικότητα του παιδιού.

Διαχείριση πληροφορίας.

Χρειάζεται και αυτή μετασχηματισμό Γιατί; Όγκος πληροφορίας, ζητήματα εγκυρότητας (αξιόπιστη, ακριβής, επαληθεύσιμη αμερόληπτη) και ο σχολικός χρόνος.

Πως μετασχηματίζεται η επιστημονική σε σχολική γνώση:

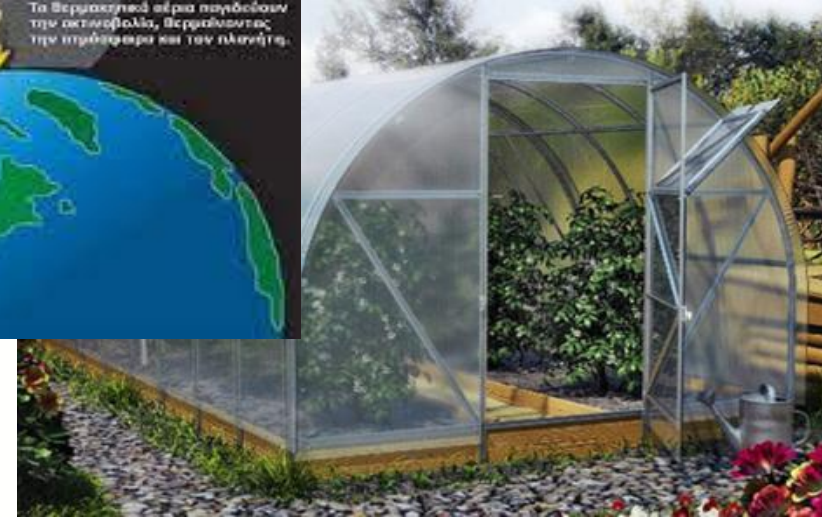
- 1. Την αφαίρεση θεωρητικών εννοιών – λεπτομερειών και αντικατάστασή τους από την εμπειρία, συγκεκριμένα κατάλληλα επιλεγμένα σημεία. Η σημασία των στόχων. Η εξοικείωση με την επερχόμενη ύλη.**
- 2. Την αξιοποίηση παραδειγμάτων**
- 3. Αξιοποίηση οπτικού (πολυτροπικού) υλικού/είκονες**
- 4. Τον επαναπροσδιορισμό σκοπού στόχων από την κατανόηση αιτίας φαινομένου – γεγονόςτος (επιστήμη) στην καλλιέργεια τρόπου σκέψης, έρευνας, επεξήγηση πληροφορίας, από το «τι» στο "γιατί" "πως")**
- 5. Τη γλώσσα (από τον λειτουργικό ρόλο την ονοματοδοσία φαινομένων (δηλώσεις) και την απομνημόνευσή τους στην ερμηνευτική της χρήση (γιατί...))**
- 6. Ενίσχυση των διαμαθητικών σχέσεων και του μαθητή ως ατόμου. Δηλ. μαθητής μόνος του ή ως μέλος της ομάδας επεξεργάζεται/προσαρμόζει κριτικά, στα δεδομένα του ίδιου και της ομάδας της τάξης του, τη σχολική γνώση που του παρέχεται από τον δάσκαλο ή το σχολικό βιβλίο.**
- 7. Διασύνδεση μαθημάτων και πληροφοριών. Η αξία της ολότητας (του όλου), η μεταξύ τους διασύνδεση βοηθά στην κατανόηση και πρακτική χρησιμότητα.**

1. Αφαίρεση θεωρητικών και αντικατάσταση/εμπλουτισμός από/με την εμπειρία

Τα αέρια του θερμοκηπίου είναι τα αέρια που απορροφούν και εκπέμπουν ενέργεια ακτινοβολίας μέσα στο εύρος της υπέρυθρης ακτινοβολίας, προκαλώντας το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Τα κύρια αέρια θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα της γης είναι ο υδρατμός (H_2O), το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2), το μεθάνιο (CH_4), το οξείδιο του αζώτου (N_2O), και το όζον (O_3). Χωρίς αυτά η θερμοκρασία στη Γη θα ήταν -18 αντί περίπου 15 σήμερα. Και άλλοι πλανήτες χαρακτηρίζονται από το φαινόμενο.

Απλοποίηση – ρεαλιστική αντίληψη με καθημερινά φαινόμενα της εμπειρίας.

2. Αξιοποίηση παραδειγμάτων/ανάλογων καταστάσεων/βιωμάτων/ερμηνειών

Η διάκριση των δοντιών του προβάτου:

Τα δόντια του προβάτου διακρίνονται σε τομείς και μύλους. **Δηλωτικός λόγος**

Αν έτρωγες γρασίδι, όπως το πρόβατο ίσως να χρειαζόσουν δύο είδη δοντιών, τα κοφτερά για να κόψεις το γρασίδι τα λέμε τομείς και τα επίπεδα για να τα αλέσεις για να το κάνεις πολτό. Αυτά τα δεύτερα τα λέμε μύλους.

Ερμηνευτικός

.....

Βιωματικός ;

3. Αξιοποίηση πολυτροπικού υλικού

Πολυτροπικό υλικό στη διδασκαλία ονομάζουμε κάθε μορφή διδακτικού υλικού που συνδυάζει διαφορετικούς τρόπους (τροπικότητες/modes) για την παρουσίαση και επικοινωνία της πληροφορίας. Χρησιμοποιεί δηλ. γραπτό και προφορικό λόγο αλλά και εικόνες (φωτογραφίες, σκίτσα, γραφήματα), ήχο (αφήγηση, μουσική, εφέ), κίνηση (βίντεο, animations), σύμβολα (διαγράμματα, χάρτες, μαθηματικές σημειώσεις). χειρονομίες / δραματοποίηση. διαδραστικά στοιχεία (προσομοιώσεις, ψηφιακές εφαρμογές).

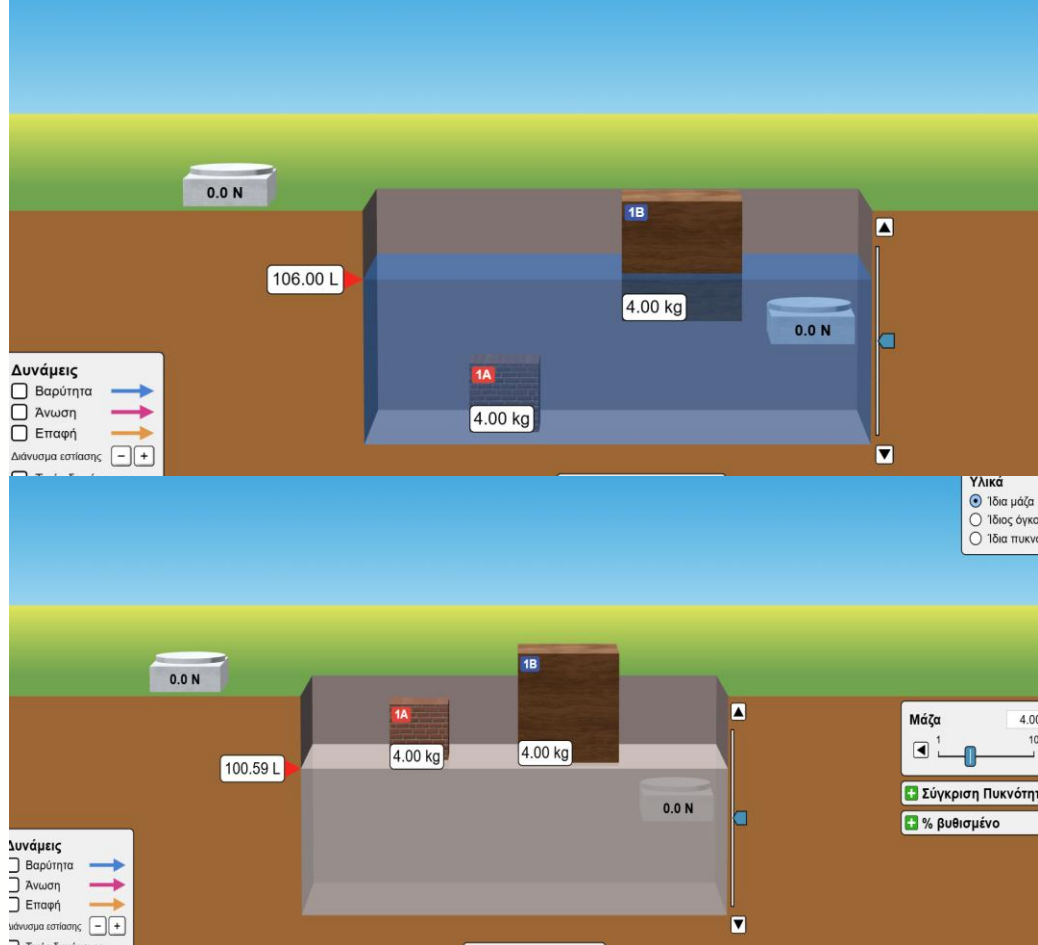
- Π.χ.
- Το PowerPoint που βλέπεις αφού ενώνει κείμενο, εικόνες (θα μπορούσε και βίντεο).
 - Ένα φύλλο εργασίας με εικόνες, σύμβολα και κείμενο.
 - Μια ψηφιακή προσομοίωση με εξήγηση φυσικού φαινομένου <https://phet.colorado.edu/el/simulations/filter?type=html>

12 Σύγκριση αριθμών - Τα σύμβολα =, > και <

Το στόμα της φάλαινας
Συμπληρώνω τους αριθμούς και τα σύμβολα.

3 < 5

Δυνάμεις

- Βαρύτητα
- Άνωση
- Επαφή

Διάγραμμα επίτασης

Υλικά

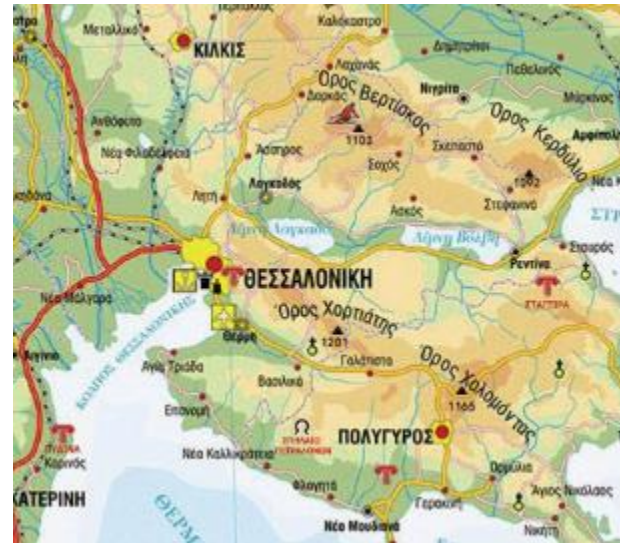
- Ίδια μάζα
- Ίδιος όγκος
- Ίδια πυκνότητα

Μάζα 4.00 kg

Σύγκριση Πυκνότητας

% βυθισμένο

- Ένα animation με εξήγηση.
- Ένας χάρτης ή ένα διάγραμμα που συνοδεύεται από προφορική εξήγηση.

Αρχαιολογικός χώρος	Ποτάμι
Σπήλαιο	Πεδιάδα
Εκκλησία	Βουνό
Λιμάνι	Λίμνη - Θάλασσα
Χιονοδρομικό κέντρο	Εθνική οδός
Αεροδρόμιο	Ασφαλτόδρομος
Κάστρο	Μεγάλη πόλη
Κορυφή όρους	Κωμόπολη
Σιδηρόδρομος	Μοναστήρι

Σύρετε τα σύμβολα στη σωστή θέση για να φτιάξετε το υπόμνημα του χάρτη.

Γιατί να αξιοποιώ πολυτροπικό υλικό;

- i. Υποστηρίζει διαφορετικά - **πολλαπλά** μαθησιακά προφίλ (οπτικοί, ακουστικοί κ.ά.).
- ii. Απλοποιεί σύνθετες έννοιες, κάνοντάς τις πιο κατανοητές μέσω εικόνων ή κίνησης.
- iii. Ενισχύει τη μνήμη και την προσοχή, αφού ενεργοποιεί **πολλαπ** κανάλια επεξεργασίας.
- iv. Διευκολύνει την οικοδόμηση εννοιών, ειδικά σε μαθήματα επιστημών, όπου απαιτούνται διαφορετικές αναπαραστάσεις ενός φαινομένου (ευθύγραμμη διάδοση φωτός μέσα από καπνό – πείραμα, εικόνα, video)
- v. **Βοηθά στη μετατροπή της επιστημονικής γνώσης σε σχολικ** επειδή κάνει την πληροφορία πιο χειροπιαστή.

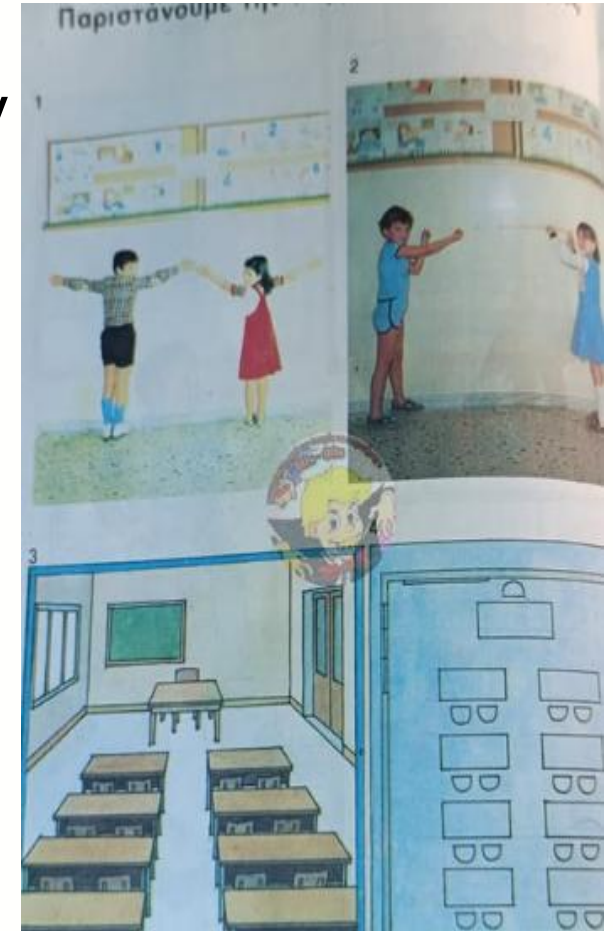
Πολυτροπικό υλικό είναι το διδακτικό υλικό που ενώνει περισσότερες από μία μορφές αναπαράστασης (π.χ. λεκτική, οπτική, ακουστική, κιναισθητική, συμβολική), προσφέροντας στους/στις μαθητές/τριες πολλαπλούς τρόπους κατανόησης και προσέγγισης αυτού που θα πρέπει να επεξεργαστούν- μάθουν.

Η εικόνα (γενικά) στα σχολικά βιβλία: Η κυριαρχία της εικόνας στο σύγχρονο πολιτισμό επιδρά στον αριθμό και την ποιότητα των εικόνων στα σχολικά εγχειρίδια. Ο **«εξεικονισμός» του σχολικού εγχειριδίου** (π.χ. στα μαθηματικά, φυσική) αποτελεί μία σημαντική πρακτική στη διαμόρφωση της σχολικής γνώσης.

Η εικονογράφηση του σχολικού εγχειριδίου περιλαμβάνει σταθερές εικόνες (φωτογραφίες, σκίτσα-σχέδια και αναπαραστάσεις) και κινούμενες εικόνες (που μπορεί να φέρει ο/η εκπαιδευτικός ή τα παιδιά μέσα στην τάξη), όπως αποσπάσματα κινηματογραφικών ταινιών, διαφημίσεις εικονικής πραγματικότητας (ηλεκτρονικά παιχνίδια).

Προσοχή στην επιλογή: Ενδείκνυται η αξιοποίηση των βάσεων εκπαιδευτικού υλικού του Υπουργείου – ΙΕΠ.

Οι σταθερές εικόνες

A. Φωτογραφίες = αποτυπώσεις του φυσικού και ανθρωπογενούς - δομημένου περιβάλλοντος, αποτυπώσεις ανθρώπινων δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων από το ζωικό και φυτικό κόσμο, αποτυπώσεις αντικειμένων, αποτυπώσεις πολυτροπικού υλικού (αφίσες, οδοδείκτες, ταμπέλες, εικονογραφήσεις λογοτεχνικών έργων, κόμικς κ.ά.), αποτυπώσεις έργων της τέχνης (ζωγραφικοί πίνακες, γλυπτά κ.ά.) και αποτυπώσεις διδακτικών ενεργειών, όπως πειράματα φυσικής.

Οι φωτογραφίες είτε αποσπάστηκαν από την αρχική τους χρήση (διαφορετική από την εκπαιδευτική) όπως οι φωτογραφίες που πρωτοδημοσιεύθηκαν σε εφημερίδες, **είτε δημιουργήθηκαν** για να ενταχθούν στο σχολικό εγχειρίδιο. **Απαιτούν/Προκαλούν τη μεγαλύτερη συναισθηματική εμπλοκή του θεατή-μαθητή/τριας. Γιατί; (δες δ.. 18)** Σε όλες τις περιπτώσεις οι φωτογραφίες, γνήσιες (φυσικές), σκηνοθετημένες ή μετά από επέμβαση με ψηφιακό τρόπο, **αντικαθιστούν την πραγματικότητα. Αποτελούν δηλαδή κατασκευές/επιλογές** και επιτρέπουν (και επιδέχονται) πολλές και διαφορετικές αναγνώσεις. *Προσοχή στην επιλογή.*

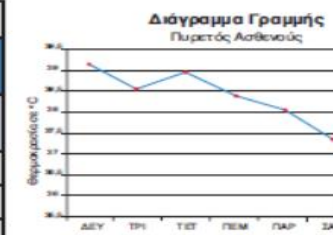
Τα σχέδια-σκίτσα είναι απλοποιημένες αναπαραστάσεις, στις οποίες με αφαιρετικές μεθόδους έχουν απομακρυνθεί στοιχεία όπως χρώματα, γραμμές, μοτίβα κ.ά. ή πληροφοριακό υλικό. Με τον τρόπο τονίζεται το διδακτέο ζητούμενο, δηλαδή σημεία επικέντρωσης της προσοχής του παιδιού ή πληροφορίες που θέλουμε να λάβει, π.χ. ένα πείραμα των Φυσικών Επιστημών.

Ενστάσεις διατυπώνονται για την αποδόμηση των εικόνων, η οποία μπορεί να αυξάνει την αποτελεσματικότητά τους στη διδασκαλία, αλλά θεωρείται ότι στερεί από τον αναγνώστη-θεατή οπτικές ποιότητες.

Οι αναπαραστάσεις (διαγράμματα, πίνακες, ιστογράμματα, γραφικές παραστάσεις, σχήματα, αλγεβρικές και λεκτικές εκφράσεις) παρέχουν **σχηματοποιημένες πληροφορίες** ή γενικεύουν τις προσφερόμενες γνώσεις και συμβάλλουν στην ανάπτυξη μνημονικών στρατηγικών. Βοηθούν σε **διαδικασίες που απαιτούν επιλογές** (συγκρίσεις, αντιστοιχίσεις). Διευκρινίζουν, δίνουν πρόσθετη πληροφορία, οπτικοποιούν.

16,1	15,6	15,5	14,8	15,3	14,9	17	15,1
15,3	15,6	14,8	16,2	15,6	15,2	15,5	15,3

Πίνακας συχνοτήτων		
Πόσες ταινίες είδαν οι μαθητές τον τελευταίο μήνα		
Ταινίες	Καταμέτρηση με γραμμές	Συχνότητα
0		4
1		9
2		4

Εικονόγραμμα	
0 ταινίες	○ ○
1 ταινία	○ ○ ○ ○ ○
2 ταινίες	○ ○
Κάθε ○ αντιστοιχεί σε 2 μαθητές	

Απαιτούν/Προκαλούν τη μεγαλύτερη συναισθηματική εμπλοκή του θεατή-μαθητή/τριας. Γιατί;

- Ο εγκέφαλος τις επεξεργάζεται γρήγορα. Πιο γρήγορα από τη γλώσσα.
- Είναι βιωματικές σου δίνουν αίσθηση εμπειρίας. Σε κάνουν να αισθάνεσαι πως ζεις αγγίζεις συμμετέχεις
- Ενισχύουν τη συναισθηματική φόρτιση (σου θυμίζουν ήχους, μυρωδιές, κινήσεις)
- Σου εντείνουν λόγω του συναισθήματος την προσοχή. Δες την παρακάτω φωτογραφία. Αν δεν υπήρχε μπορεί να μην γίνονταν εύκολα αντιληπτό ή να παραβλέπονταν το «moral leader” .

<https://www.bbc.com/reel/video/p0h6str5/see-what-your-brain-does-when-you-look-at-art>

Mustafa Kemal Atatürk showed leadership from a young age, attending military school and then entering the army as a captain. When his country went to war, he was **courageous** in battle, but never **reckless**. When he helped to establish the modern country of Turkey, he was a **moral** leader who stood up for the people. He was **selfless** in his work to create a new democracy.

a having high standards of behavior

b not thinking about whether what you're doing is dangerous

ΓΕΝΙΚΑ: Οι εικόνες ως διδακτικά μέσα συμβάλλουν στην πρόκληση του ενδιαφέροντος και στη συγκέντρωση της προσοχής των μαθητών/τριών, στον εμπλουτισμό των πληροφοριών, στη χρήση μνημονικών τεχνικών και στη δημιουργία ευχάριστου ψυχολογικού κλίματος μέσα στη σχολική τάξη. Τα ερεθίσματα που δημιουργούν απευθύνονται **ταυτόχρονα στις γνωστικές, νοητικές και συναισθηματικές** λειτουργίες των μαθητών/τριών. Λόγω αυτής της δυνατότητας προσφέρονται ως μέσα βοήθειας για να κάνουμε την επιστημονική γνώση σχολική.

Να θυμάσαι, τις λειτουργίες που επιτελούν οι εικόνες στα σχολικά εγχειρίδια

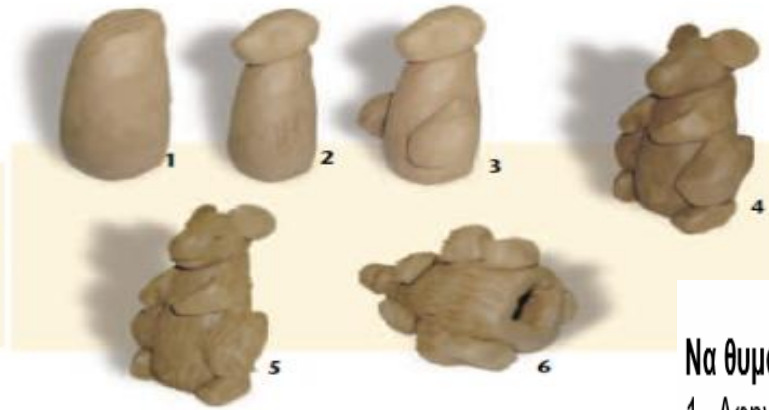
1. Αφηγηματική: Αφηγείται παραστατικά το περιεχόμενο του κειμένου.
2. Απεικονιστική : Συγκεκριμενοποιεί το περιεχόμενο του κειμένου.
3. Επεξηγηματική: επεξηγεί σημεία του κειμένου.
4. Ταξινομική : Προβαίνει σε ταξινόμηση των δεδομένων του κειμένου, π.χ. οι ταξινομικοί πίνακες.
5. Αναλυτική: Παριστάνει με ευδιάκριτο τρόπο τα επιμέρους στοιχεία ενός συνόλου.
6. Μνημονική: Οργανώνει και απλοποιεί τα δεδομένα του κειμένου για να διευκολύνει την κατανόηση του, π.χ. οι εννοιολογικοί χάρτες.
7. Συμβολική: Αναδεικνύει κοινωνικούς ρόλους και σχέσεις.
8. Διακοσμητική: Συμβάλλει στην αισθητική διάσταση και στην ελκυστικότητα του βιβλίου.

β. Η συνθετική μέθοδος- Η τεχνική της προσθετικής

- Περιγράψτε την πορεία δημιουργίας των έργων.

Ένα πήλινο έργο μπορεί να γίνει με την ένωση των επιμέρους κομματιών του που πλάθονται χωριστά και κολλιούνται, αφού πρώτα χαραχούμε τα σημεία επαφής με οδοντογλυφίδα ή πιρούνι και τα βρέξουμε με πινέλο ή με τα δάχτυλα.

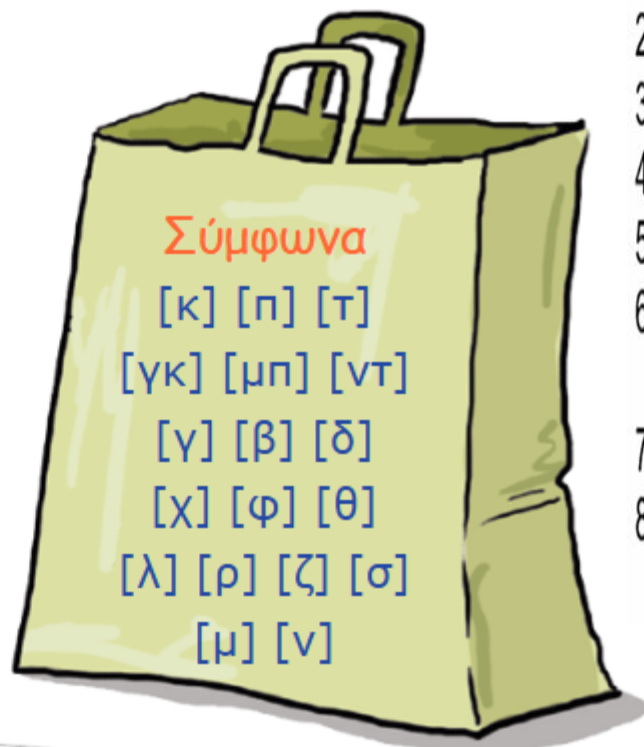
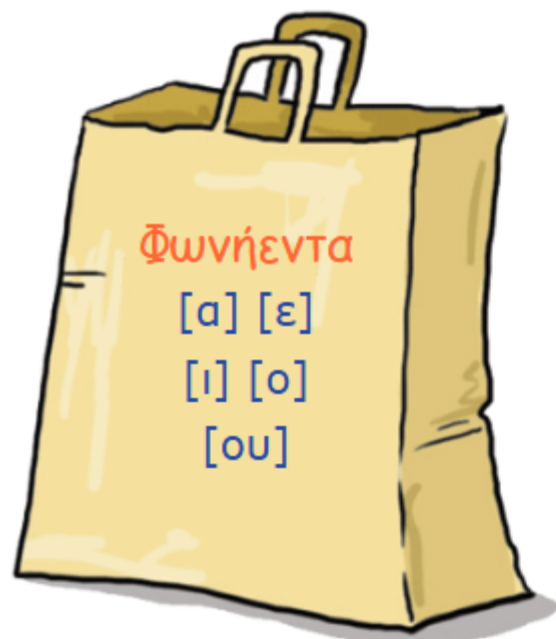

Να θυμάσαι, τις λειτουργίες που επιτελούν οι εικόνες στα σχολικά εγχειρίδια

1. Αφηγηματική: Αφηγείται παραστατικά το περιεχόμενο του κειμένου.
2. Απεικονιστική: Συγκεκριμενοποιεί το περιεχόμενο του κειμένου.
3. Επεξηγηματική: επεξηγεί σημεία του κειμένου.
4. Ταξινομική: Προβαίνει σε ταξινόμηση των δεδομένων του κειμένου, π.χ. οι ταξινομικοί πίνακες.
5. Αναλυτική: Παριστάνει με ευδιάκριτο τρόπο τα επι μέρους στοιχεία ενός συνόλου.
6. Μνημονική: Οργανώνει και απλοποιεί τα δεδομένα του κειμένου για να διευκολύνει την κατανόηση του, π.χ. οι εννοιολογικοί χάρτες.
7. Συμβολική: Αναδεικνύει κοινωνικούς ρόλους και σχέσεις.
8. Διακοσμητική: Συμβάλλει στην αισθητική διάσταση και στην ελκυστικότητα του βιβλίου.

Οι φθόγγοι χωρίζονται σε **φωνήεντα** και **σύμφωνα**. Στα φωνήεντα, ο αέρας που βγαίνει από το στόμα μας δε βρίσκει κανένα εμπόδιο. Αντίθετα, στα σύμφωνα ο αέρας βρίσκει κάποιο εμπόδιο.

Να θυμάσαι, τις λειτουργίες που επιτελούν οι εικόνες στα σχολικά εγχειρίδια

1. Αφηγηματική: Αφηγείται παραστατικά το περιεχόμενο του κειμένου.
2. Απεικονιστική: Συγκεκριμενοποιεί το περιεχόμενο του κειμένου.
3. Επεξηγηματική: επεξηγεί σημεία του κειμένου.
4. Ταξινομική: Προβαίνει σε ταξινόμηση των δεδομένων του κειμένου, π.χ. οι ταξινομικοί πίνακες.
5. Αναλυτική: Παριστάνει με ευδιάκριτο τρόπο τα επι μέρους στοιχεία ενός συνόλου.
6. Μνημονική: Οργανώνει και απλοποιεί τα δεδομένα του κειμένου για να διευκολύνει την κατανόηση του, π.χ. οι εννοιολογικοί χάρτες.
7. Συμβολική: Αναδεικνύει κοινωνικούς ρόλους και σχέσεις.
8. Διακοσμητική: Συμβάλλει στην αισθητική διάσταση και στην ελκυστικότητα του βιβλίου.

Κεφάλαιο 4

Οι Κλέφτες και οι Αρματολοί

Πολλοί ήταν οι Έλληνες που αντιστάθηκαν στην οθωμανική κυριαρχία. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι **Κλέφτες**, που ζούσαν συνήθως στα βουνά. Αλλά και οι **Αρματολοί**, παρόλο που διορίζονταν από τους Τούρκους, συχνά βοηθούσαν τους κλέφτες.

▲ Αρματολός, ελαιογραφία του Richard Bonington, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη

▲ Κλέφτης, σχέδιο του Thomas Hope, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη

Ένας από τους σημαντικότερους πολεμιστές ήταν ο Κορκόδειλος Κλαδάς, ο οποίος είχε για ορμητήριο του τη Μάνη, μια από τις λίγες περιοχές που δεν υποτάχθηκαν στους Τούρκους. Οι Μανιάτες ήταν *ορεσίβιοι*, που «αγρυπνούν νύχτα μέρα για να διατηρήσουν την ελευθερία τους και δεν εννοούν να αναγνωρίσουν κανένα ηγεμόνα επί της γης», όπως τους περιέγραψε Γάλλος *περιηγητής*.

Άλλοι ένοπλοι Έλληνες κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν οι **Κλέφτες**. Οι κλέφτες ζούσαν στην ύπαιθρο και είχαν τα *λημέρια* τους σε δύσβατα μέρη. Ήταν οργανωμένοι σε μικρές ομάδες, η καθεμιά με τον καπετάνιο της και το δικό της *μπαϊράκι*. Βασικό χαρακτηριστικό των κλεφτών ήταν η εχθρότητα που ένιωθαν για τους Τούρκους και γενικά για την εξουσία, στοιχείο που τους έκανε αγαπητούς στο λαό. Έτσι, οι κλέφτες έγιναν σύμβολο της αντίστασης των υπόδουλων Ελλήνων ενάντια στους κατακτητές.

Προκειμένου να αντιμετωπίσουν τους κλέφτες και να αποκαταστήσουν την ασφάλεια στην ύπαιθρο, οι Οθωμανοί Τούρκοι χρησιμοποιούσαν ένοπλους Έλληνες, πρώην κλέφτες, τους αρματολούς. Ωστόσο οι **Αρματολοί**, παρόλο που ήταν βοηθητικά στρατεύματα των Τούρκων, συνεργάζονταν συνήθως με τους κλέφτες. Παρατηρήθηκε έτσι το φαινόμενο, ιδιαίτερα κατά τους τελευταίους αιώνες της Τουρκοκρατίας, πολλοί αρματολοί να εγκαταλείπουν τις θέσεις τους και να προσχωρούν στις τάξεις των κλεφτών.

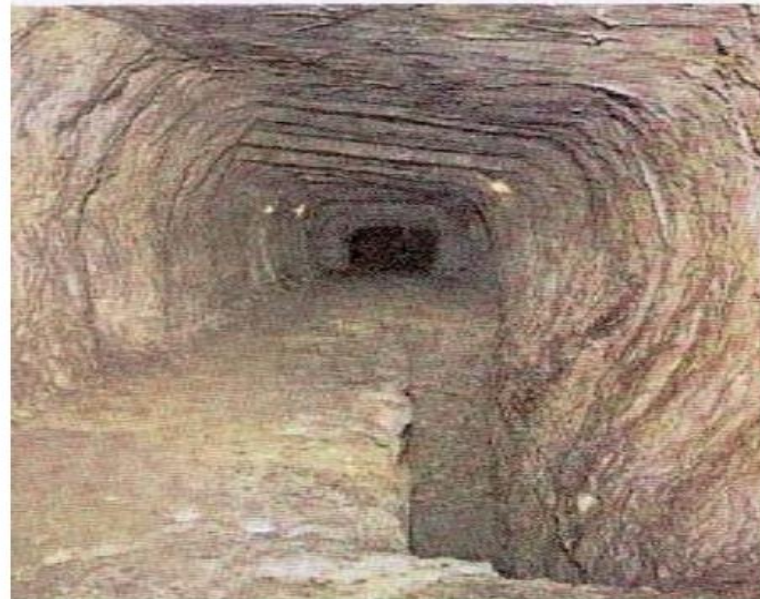
Φημισμένοι αρματολοί ήταν ο Γεώργιος Ανδρίτζος, ο Κατσαντώνης στη Ρούμελη, ο Νικοτσάρας στον Όλυμπο, οι Σουλιώτες Γεώργιος Μπότσαρης και Λάμπρος Τζαβέλλας και πολλοί άλλοι. Αρκετοί από τους γιους, τους συγγενείς ή τα πρωτοπαλίκαρα τους συμμετείχαν αργότερα στη Μεγάλη Επανάσταση του 1821.

Γλωσσάρι

Ορεσίβιος: Διπός που κατοικεί στο ορεινό

- Στην εικόνα του σχολικού βιβλίου απεικονίζεται μια σήραγγα μήκους 1300 μ. που κατασκευάστηκε στην αρχαιότητα:

Να θυμάσαι, τις λειτουργίες που επιτελούν οι εικόνες στα σχολικά εγχειρίδια

1. Αφηγηματική: Αφηγείται παραστατικά το περιεχόμενο του κειμένου.
2. Απεικονιστική: Συγκεκριμενοποιεί το περιεχόμενο του κειμένου.
3. Επεξηγηματική: επεξηγεί σημεία του κειμένου.
4. Ταξινομική: Προβάνει σε ταξινόμηση των δεδομένων του κειμένου, π.χ. οι ταξινομικοί πίνακες.
5. Αναλυτική: Παριστάνει με ευδιάκριτο τρόπο τα επι μέρους στοιχεία ενός συνόλου.
6. Μνημονική: Οργανώνει και απλοποιεί τα δεδομένα του κειμένου για να διευκολύνει την κατανόηση του, π.χ. οι εννοιολογικοί χάρτες.
7. Συμβολική: Αναδεικνύει κοινωνικούς ρόλους και σχέσεις.
8. Διακοσμητική: Συμβάλλει στην αισθητική διάσταση και στην ελκυστικότητα του βιβλίου.

Η Ασπρούδα

A10

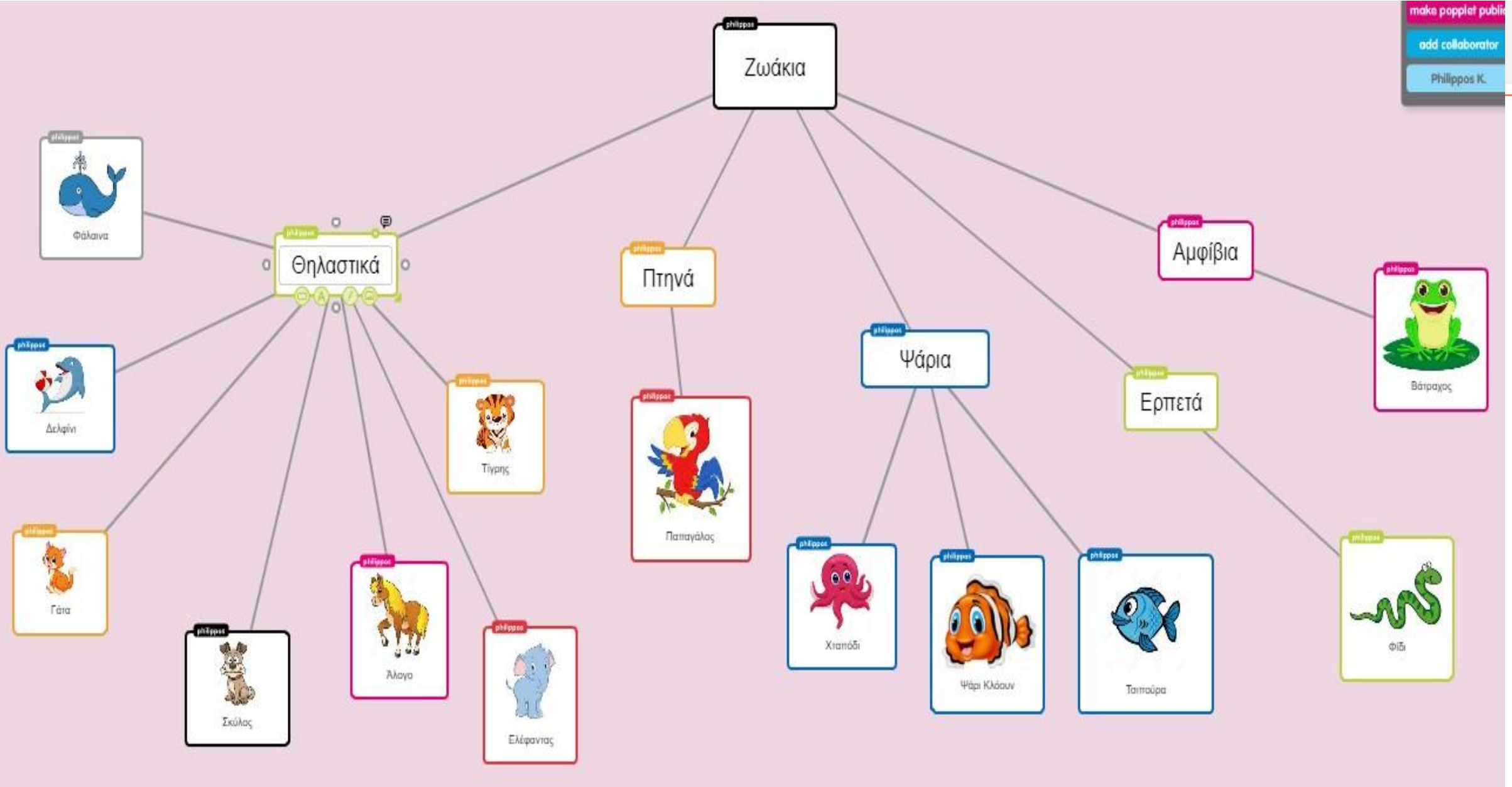
Η Ασπρούδα ήταν το πιο περήφανο πουρνάρι της περιοχής. Το πιο μεγάλο και το πιο ψηλό. Λέγανε πως ήταν στοιχειωμένο δέντρο, να, από κείνα που τα κατοικούσανε νεράιδες και ξωθιές*, θεές βουνίσσιες, Δρυάδες ή Αμαδρυάδες*, που είχανε παλάτια πλουμισμένα στην καρδιά του πουρναριού. Κι αυτές το ποτίζανε, λέει, και το ταγίζανε με θεϊκές τροφές, κι αφήλωσε και θέριεψε κι έφτασε ίσαμε το Θεό και ως τον ουρανό ψηλά! Και κρυφομίλαγε με το φεγγάρι...

Ήταν θεόρατο. Οι ρίζες του έμπαιναν βαθιά κι άγγιζαν την καρδιά της γης. Ο κορμός του είχε ως δέκα μέτρα περιφέρεια. Κι οι κλώνοι του απλώνανε κι άγγιζαν το παλιόκαστρο. Κι εκείνη η θεόρατη κορφή του, που πήγαινε μεσούρανα, περήφανη κι αλύγιστη, όσοι βοριάδες και νοτιάδες κι αν φυσούσαν...

Ήτανε κι ένα κλήμα σκαλωμένο πάνω του, που έκανε ξανθά σταφύλια. Ήτανε, λέει, Ασπρούδα. Από αυτό το κλήμα πήρε και το πουρνάρι τ' όνομά του. Ποτέ, κανείς δεν έφαγε σταφύλια από την Ασπρούδα. Τα 'τρωναν,

Έτσι δεθήκαμε και με την Ασπρούδα. Ίσως γι' αυτό να τη βλέπαμε σαν κάτι πολύ σπουδαίο και σημαντικό. Δεν ξέρω! Πάντως εκεί στον ίσκιο της παίζαμε και ξαποσταίναμε ατέλειωτα! Και τα πουλιά και τα μυρμήγκια και τα σκιουράκια, όλα βρίσκανε καταφύγιο και τροφή σ' αυτό το δέντρο.

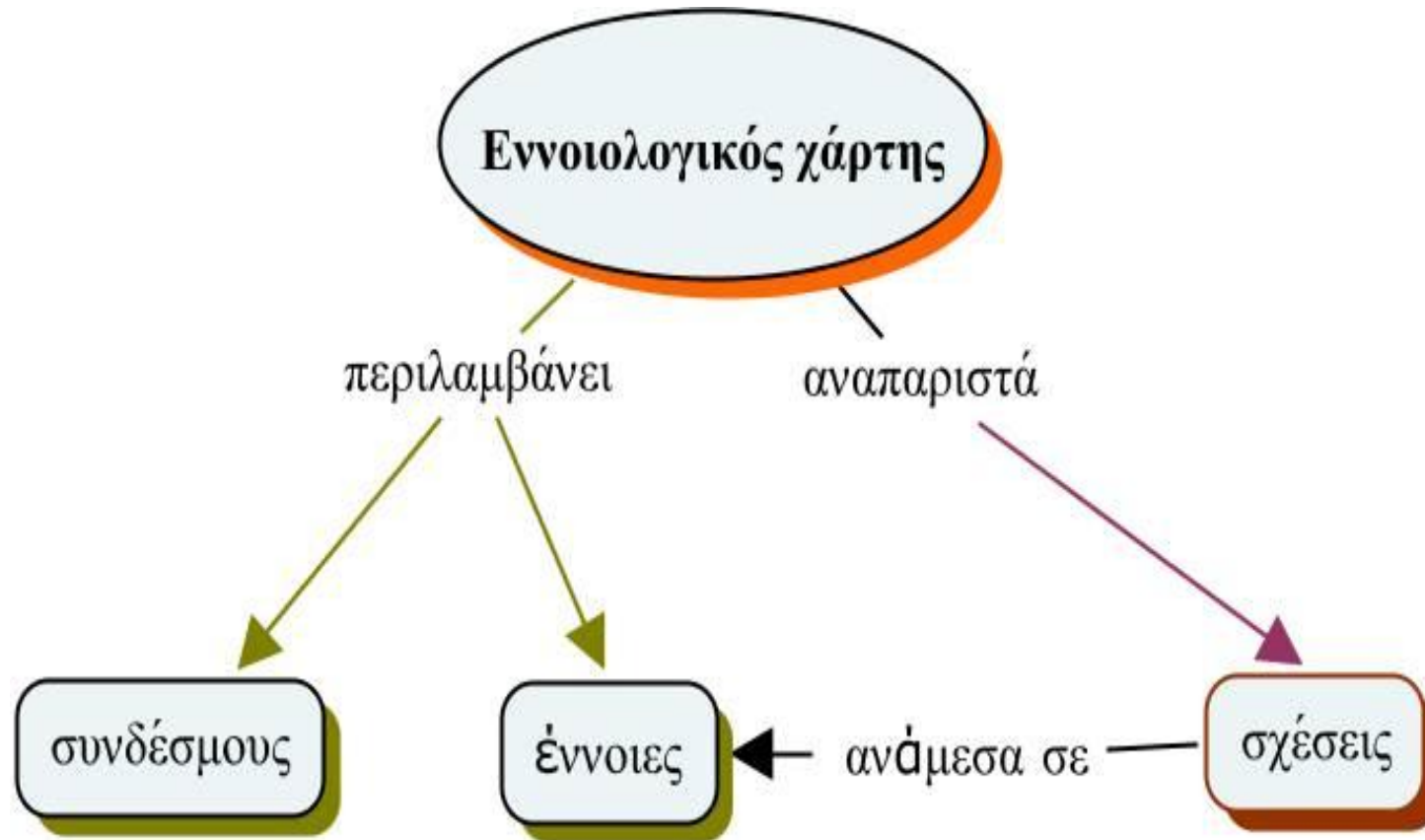

μπουκάλι παιχνίδια μπουλ κουτάκια κονσέρβες κλειδιά

Τι είναι ο Εννοιολογικός Χάρτης;

Γραφική αναπαράσταση με τη βοήθεια ενός εννοιολογικού χάρτη

Εννοιολογικός χάρτης = γραφική αναπαράσταση που οργανώνει παρουσιάζει σχέσεις μεταξύ εννοιών με ιεραρχημένο και συνδεδεμένο τρόπο, διευκολύνοντας την κατανόηση και την οργάνωση της γνώσης.

- Οπτικοποιεί πως δομείται αυτό που θα μάθει ο μαθητής (διάκριση ζώων)
- Δείχνει σχέσεις αιτιότητας, ιεραρχίας ή συσχέτισης (ανακύκλωση)
- Βοηθά στην κατανόηση σύνθετων εννοιών.
- Ενισχύει την οργάνωση της σκέψης και της μνήμης.
- Υποστηρίζει τόσο τη διδασκαλία όσο και την αξιολόγηση (σημασία εννοιών, διάκριση, βασικά στοιχεία της ύλης)

4. Επαναπροσδιορισμός σκοπού στόχων από την κατανόηση αιτίας φαινομένου – γεγονός (επιστήμη) στην καλλιέργεια τρόπου σκέψης, έρευνας, επεξήγηση πληροφορίας.

«Ο πάγος λιώνει στο χέρι επειδή το χέρι έχει μεγαλύτερη θερμοκρασία.» ή

Τι παρατηρείτε;

Γιατί νομίζετε ότι συμβαίνει αυτό; ---υπόθεση

Πώς θα μπορούσαμε να το ελέγξουμε---πείραμα

...

Ο πάγος λιώνει στο χέρι επειδή υπάρχει μεγαλύτερη διαφορά θερμοκρασίας, άρα μεγαλύτερη μεταφορά θερμότητας.

Αναστοχασμός

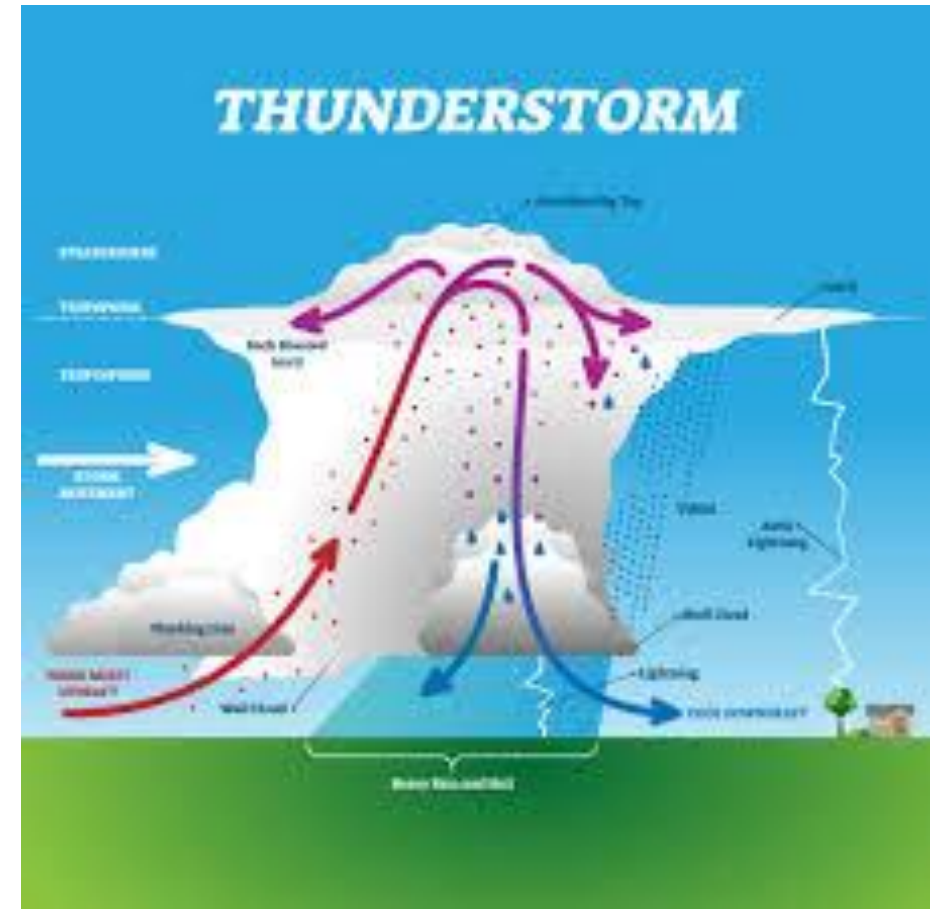
5. Τη γλώσσα (από τον λειτουργικό ρόλο την ονοματοδοσία φαινομένων (δηλώσεις) και την απομνημόνευσή τους στην ερμηνευτική της χρήση (γιατί...))

Δηλωτική χρήση: Η καταιγίδα είναι έντονο καιρικό φαινόμενο με βροχή, αστραπές και δυνατό άνεμο» (ονομασίες και βασικά χαρακτηριστικά)

Ερμηνευτική χρήση:

1. Γιατί σχηματίζονται καταιγίδες σε περιοχές με έντονη θερμοκρασιακή διαφορά;
2. Πώς η υγρασία και η θερμοκρασία συνδέονται με την ένταση της καταιγίδας;

Γλώσσα που διευκολύνει την ανάλυση αιτίας και σχέσεων, ερμηνεία δεδομένων, ανάπτυξη επιστημονικού τρόπου σκέψης.

6. Ενίσχυση των διαμαθητικών σχέσεων και του μαθητή ως ατόμου.

Ο/η δάσκαλος/α φέρνει δύο αντικείμενα ίδιου μεγέθους (π.χ. ξύλινο και πλαστικό κουτί) και τα αφήνει να κυλήσουν σε διαφορετικές επιφάνειες (ξύλο, μοκέτα) και ζητά να υποθέσουν «Ποιο θα σταματήσει πιο γρήγορα;» «Γιατί συμβαίνει αυτό;»

Ατομική επεξεργασία (γιατί συμβαίνει αυτό), σύγκριση απόψεων με άλλους, πείραμα, ομαδική παρουσίαση, ατομικός αναστοχασμός.

Τι θα πετύχω;

Ο μαθητής **ως άτομο** σκέφτεται, παρατηρεί, καταγράφει.

Ο μαθητής **ως μέλος της ομάδας** διαπραγματεύεται, συγκρίνει και προσαρμόζει τη γνώση.

Εφαρμόζουμε το ότι η γνώση δεν είναι μόνο απομνημόνευση, αλλά **προϊόν διερεύνησης και συνεργασίας**.

Σχολική γνώση: Δια μαθητικές σχέσεις, στήριξη του μαθητή

Ολιγομελείς και μη ομάδες Ζητήματα για να έχουμε υπόψη

- Ποικιλία απόψεων
- Ποιότητα προτάσεων
 - Χρονοβόρες
 - Μηχανιστικές
 - Χαμηλή προσπάθεια
- 4 άτομα ως λύση
- Κοινωνιογράφημα
- Ομοιογενής ή ανομοιογενής
- Ανομοιογενείς ομάδες ατόμων

διαφοροποίηση ως προς το περιεχόμενο

γνώσεις, έννοιες, δεξιότητες που θα μάθουν οι μαθητές

διαφοροποίηση ως προς τη διαδικασία

δραστηριότητες στις οποίες μετέχουν οι μαθητές, πώς δουλεύει η τάξη

διαφοροποίηση ως προς τα μαθησιακά αποτελέσματα

τρόποι με τους οποίους οι μαθητές θα δείξουν τι έμαθαν

διαφοροποίηση ως προς το μαθησιακό περιβάλλον

πώς οργανώνεται το μαθησιακό περιβάλλον

7. Διασύνδεση μαθημάτων και πληροφοριών. Η αξία της ολότητας (του όλου), η μεταξύ τους διασύνδεση βοηθά στην κατανόηση και πρακτική χρησιμότητα.

Π.χ. Κύκλος νερού

1. Φυσική: εξάτμιση, συμπύκνωση, θερμότητα

2. Γεωγραφία: ποτάμια, βροχόπτωση, υδρολογικός κύκλος

Η διασύνδεση μαθημάτων και πληροφοριών βοηθά τους μαθητές να δουν τη γνώση ως ολότητα, να κατανοούν τη λειτουργία της σε διάφορα πλαίσια και να την εφαρμόζουν στην καθημερινότητα. Η προσέγγιση αυτή ενισχύει την κατανόηση, την κριτική σκέψη και την πρακτική χρησιμότητα της γνώσης.

